

För livets skull

NUMMER 3 HÖSTEN 2017

En tidning från Svenska kyrkan i Skara

ATT TA FARVÄL

REFORMATIONSHÖST

ALLHELGONAHÉLG

Upptäck kyrkan
med alla sinnen

Svenska kyrkan
SKARA

För livets skull

är församlingstidning för Svenska kyrkan i Skara. Den delas ut till alla hushåll i Skara, Ardala, Axvalls, Varnhems och Eggby-Öglunda församlingar fyra gånger per år.

Redaktion i detta nummer:

Anna Theander, Sören Eklund, Magnus Gunnarsson, Helena Långström Schön, Markus Hagberg, Per Larsson, Marina Larsson, Åsa Nyberg.

På omslaget:

Pernilla Emanuelsson, pedagog i Varnhem, låter människor i alla åldrar upptäcka kyrkan med nya ögon.

Foto: Anna Theander

Redaktör & grafisk form:

Anna Theander
anna.theander@svenskakyrkan.se

Ansvarig utgivare:

Carl Sjögren
carl.sjogren@svenskakyrkan.se

Tryck:

LH-Tryck, Ulricehamn 2017

Tidsfickan

Hon stod i det vidöppna fönstret i rummet vi hade hyrt. Solnedgången var bedövande vacker, men i övrigt var utsikten inget vidare, tyckte jag: en förort i storstaden med hög-
huset mittemot, bilar parkerade i rad vid rad, kvartersbutikerna en bit bort och så pass nära flygplatsen att vi såg planen som lyfte varannan minut. Kvällen var ljum och hon stod där länge. Plötsligt sade hon, tonårsfilosofen:

-Det är som att stå i en tidsficka! Där lyfter ett plan och i den sitter människor på väg nästan. Det kunde likaväl varit jag som satt där och tittade ner på husen. Och där borta i lägenheten har de just kommit hem och tänt ljuset och det kunde varit jag som bodde där. Och vet du, nyss passerade en sån där bil vi hade och där satt ett barn och tittade ut och jag tänkte på alla gånger hela familjen varit iväg. Och det kom så många minnen!

Sommaren har gått mot höst och somliga av oss blir vemodiga: vi ville haft mer, en längre stund i solen. Men i tanken kan vi öppna fönstret, ställa oss i vår alldeles egen tidsficka. Filosofera över sommaren och över att livet är så stort, spännande och skört på en enda gång, att allt inte blir som vi tänkt oss, men att somligt kan vara vackert ändå. En sådan tidsficka blir vi ställda i när någon dör. Det gör ont och samtidigt är det oändligt vackert, när vi tänker efter. Om man har mod att stå kvar läggs nya perspektiv till, man fortsätter att lära känna den andre och på ett vis sig själv med. Det stämmer till eftertanke, till tacksamhet och ömhet. Livet är stort!

Och jag tänker att tidsfickan är en gåva. Jag ska använda mig av den i höst. Varje kväll ska jag luta mig ut genom tankens fönster, tillåta mig att titta tillbaka på dagen och fundera över vad som gjorde den bra, vad jag fick ta emot och vad jag kunnat ge. För mig är detta att be. Jag delar min dag med Gud. Under rubriken "Kväll" i psalmboken hittar jag orden för det:

Innan natten kommer vill jag tacka för den dag du gav, dem som jag mötte. För ett liv som mognat något, Herre, vill jag tacka. (Sv Ps 510:1). Varsågod! Du får dem av mig!

BRITT-MARIE HJERTÉN, PRÄST I SKARA DOMKYRKOFÖRSAMLING

När sorgen drabbar behöver vi varandra

TEXT: ANNA THEANDER

FOTO: ALBIN HILLERT, JOSEFIN CASTERYD, ANNA THEANDER

Saknad

När en älskad anhörig lämnar jordelivet behöver vi människor varandra. Ritualer är viktiga för att komma vidare.

Synen på livets slutskede och på begravingar har förändrats över tid i Sverige, konstaterar psykiatern Håkan Andersson och diakonen Ingela Tidqvist Karlén.

Men behovet av att komma samman, dela sorgen och minnas den döde har alltid funnits.

DÖDEN DRABBAR OSS ALLA förr eller senare. Och när den inträffar behöver de som blir kvar samlas för ett avslut.

- Avskedsritualer finns i alla kulturer, oavsett religion. Men kanske är själva begravningen mer prioriterad i andra kulturer. I Sverige tenderar vi att titta i almanackan först, säger Håkan Andersson.

Han är psykiater och liksom Ingela Tidqvist Karlén möter han såväl döende som sörjande i sitt yrke.

Håkan blickar tillbaka och konstaterar att förändringar har skett över tid. På 1960-talet var det vanligare att människor dog på sjukhuset.

- Man försökte kanske hålla döden ifrån sig. Barn skulle inte vara med på begravningar på den tiden. Det var som att de skulle "räddas undan".

Idag är det tack och lov annorlunda. Den palliativa vården är välutvecklad och människor kan välja att få avsluta livet hemma om de så önskar. Att barnen är med är för de flesta en självklarhet.

- Jag tycker också att det är väldigt vanligt att människor vill följa sina anhöriga hela vägen in i döden. Man sitter med, man vakar och vill ofta också delta i praktiska saker, som att vara med och svepa den döde, konstaterar Håkan.

Men sedan händer något, när det är dags att planera begravningen. Medan den sker nästan omedelbart i andra kulturer tar det ofta flera veckor i Sverige.

- Jag tror att det har att göra med vår rädsla för döden, för det där främmande. Det har nästan blivit något onaturligt, något vi inte är vana vid att bereda plats för. I andra länder släpper man ofta allt vid ett dödsfall och åker direkt, menar Ingela.

MEN TROTS ATT BEGRAVNINGAR kan vara smärtsamma och jobbiga är de viktiga.

- Visst finns det hos många en osäkerhet och nästan "ovilja" att gå på begravningar. Då handlar det nog om att man är rädd att behöva visa känslor offentligt, att gråta inför

Håkan Andersson och Ingela Tidqvist Karlén konstaterar att begravningsritualen är viktig för att få ett avslut, att komma vidare och att få dela sorgen med andra.

andra. Men vi behöver träffas och sörja tillsammans. Och människor är nästan alltid glada i efterhand över att de var med och pratar gärna om hur fint och högtidligt det var, säger Håkan.

Han påpekar att samlingen efter begravningsakten också är betydelsefull. Vi behöver prata, minnas, gråta och skratta.

- När det inte är någon minnesstund efteråt, för det är det ju inte alltid, så sker väldigt ofta den samlingen helt naturligt på kyrkbacken. Folk dröjer sig kvar. Det finns ett behov av att tala med varandra.

Ingela tillägger att en begravning samtidigt också är en påminnelse om att allting är förgångligt.

- Vi blir påmind om vår egen dödlighet, och döden är ju något vi i vårt samhälle på något sätt försöker skjuta upp och kanske vill slippa tänka på. Hela vår tillvaro går ju nästan ut på att leva sunt, prata om hälsa, om livskvalitet och det är inget fel i det. Men det handlar ju på ett vis om att hålla döden ifrån oss, funderar hon.

SAMTIDIGT FINNS DET SÅDANT som är motsägelsefullt. Även om vi har svårt för att prata om döden och tycker att begravningar är svåra har vi ett enormt behov av att samlas. Kanske är det ett uttryck för vårt sekulariserade samhälle.

- Se bara när en känd person dör, eller det händer en stor och tragisk olycka. Då sluter nästan hela landet upp, konstaterar Håkan.

- Ja, det blir en kollektiv sorg som man vill vara med och dela. Vi samlas i kyrkor eller på olycksplatser och tänder ljus och sörjer tillsammans, tillägger Ingela.

Håkan menar att det också är därför som allhelgonahelgen blivit en av våra största högtider. Vi behöver helt enkelt samlas kring något gemensamt. Statistik visar att när det gäller betydelsefulla högtider tycker svensken idag att allhelgonahelgen är viktigare än julen.

- Jag tror dels att det beror på att vi samlas kring något gemensamt. Döden berör ju oss alla och vi är alla lika små inför den. Och dels på att den helgen är fullständigt kravlös. Den är inte fylld av en massa "måsten" eller inarbetade traditioner. Man hör ofta om människor som reser bort över

julen, men aldrig att någon "flyr" från allhelgonahelgen, säger han.

I SITT ARBETE SOM DIAKON i Skara pastorat har Ingela under flera år jobbat med så kallade Leva vidare-grupper. Det innebär att alla som är medlemmar i Svenska kyrkan och har förlorat en anhörig bjuds in för att tillsammans i smågrupper prata om den döde, om sin sorg och om hur livet blivit.

- Ungefär en tredjedel av de inbjudna anmäler sig, men en del är väldigt tveksamma i början. Det kan kännas svårt att dela sin sorg med främmande människor. Men samtidigt är alla i samma situation och efter några träffar släpper osäkerheten. Det är många som genom detta fått nya vänner, just därför att man varit med om samma sak, berättar hon.

Tar då någonsin sorgen slut? Ja, det gör den, menar Håkan, även om saken och förlusten alltid finns kvar.

- Det är faktiskt ganska lätt att säga precis när själva sorgen tar slut. Det är den dag när man plötsligt inser att man fokuserar mer på det man har kvar, än på det man har förlorat.

Allhelgonahelgen har blivit en viktig högtid i Sverige, en kravlös helg där sorg och saknad förenas.

HÖSTENS

musikgudstjänster och konserter

SÖNDAG 1 OKTOBER 18.00 *Eggby kyrka*

Psalmgudstjänst

Medverkan av Husbandet.

SÖNDAG 8 OKTOBER 18.00 *Skara domkyrka*

Brasskonsert

Cirka 500 år efter reformationstiden ger Luther brassensemblen här ett konsertprogram med välkända, folkkära svenska och tyska psalmer från 1500- och 1600-talet i både traditionell och ny tappning.

SÖNDAG 22 OKTOBER 18.00 *Skara domkyrka*

Körkonsert

Musik av bland annat C Monteverdi, O Gjeilo och Tomkins. St Pauli vokalensemble. Dirigent Mikael Holmlund.

SÖNDAG 22 OKTOBER 18.00 *Skallmeja kyrka*

Musikgudstjänst

"I höstens tid." Våga sjunga-kören.

LÖRDAG 28 OKTOBER

Skara stifts reformationsjubileum i Domkyrkan

Reformationsdagen uppmärksammas denna dag genom gudstjänster, musik, föredrag och samtal.

Musik i programmet:

13.00 Musikalen "Luthers ungar" av Karin Runow.

Medverkar gör Barn- och ungdomskörer från Skara stift.

16.00 Reformations symfonin av F Mendelssohn.

Skarabygdens symfoniorkester

LÖRDAG 4 NOVEMBER 18.00 *Skara domkyrka*

Allhelgonamusik

"Vårt evighetshopp"

Domkyrkokören under ledning av Reibjörn Carlshamre.

Musik vid lunchtid

Välkommen till musik i domkyrkan

FREDAGAR 12.00.

*Sopplunch serveras i Mariasalen, Kyrkans Hus,
12.00-13.00 för 40 kronor.*

*Allt förmår jag
genom honom
som ger mig kraft.*

FILIPPERBREVET 4:13

SÖNDAG 12 NOVEMBER 18.00 *Skara domkyrka*
Orgelkonsert

J S Bach: Clavierübungen; Dritter Teil.

Den tyska orgelmässan.

1739 var ett år med flera betydande reformationsjubiléer i Leipzig: 25 maj var det 200 år sedan Luther predikade i Thomaskyrkan, 12 augusti 200-årsjubiléet av Augsburgska bekännelsen, och 31 oktober var det Reformationsfest. Kanske var det detta som inspirerade Bach till att utgå från Luthers katekes.

Reibjörn Carlshamre, Lasse Hagström och Ingegerd Idar.

SÖNDAG 26 NOVEMBER 18.00 *Skara domkyrka*
Konsert

J Brahms: "Ein Deutsches Requiem"

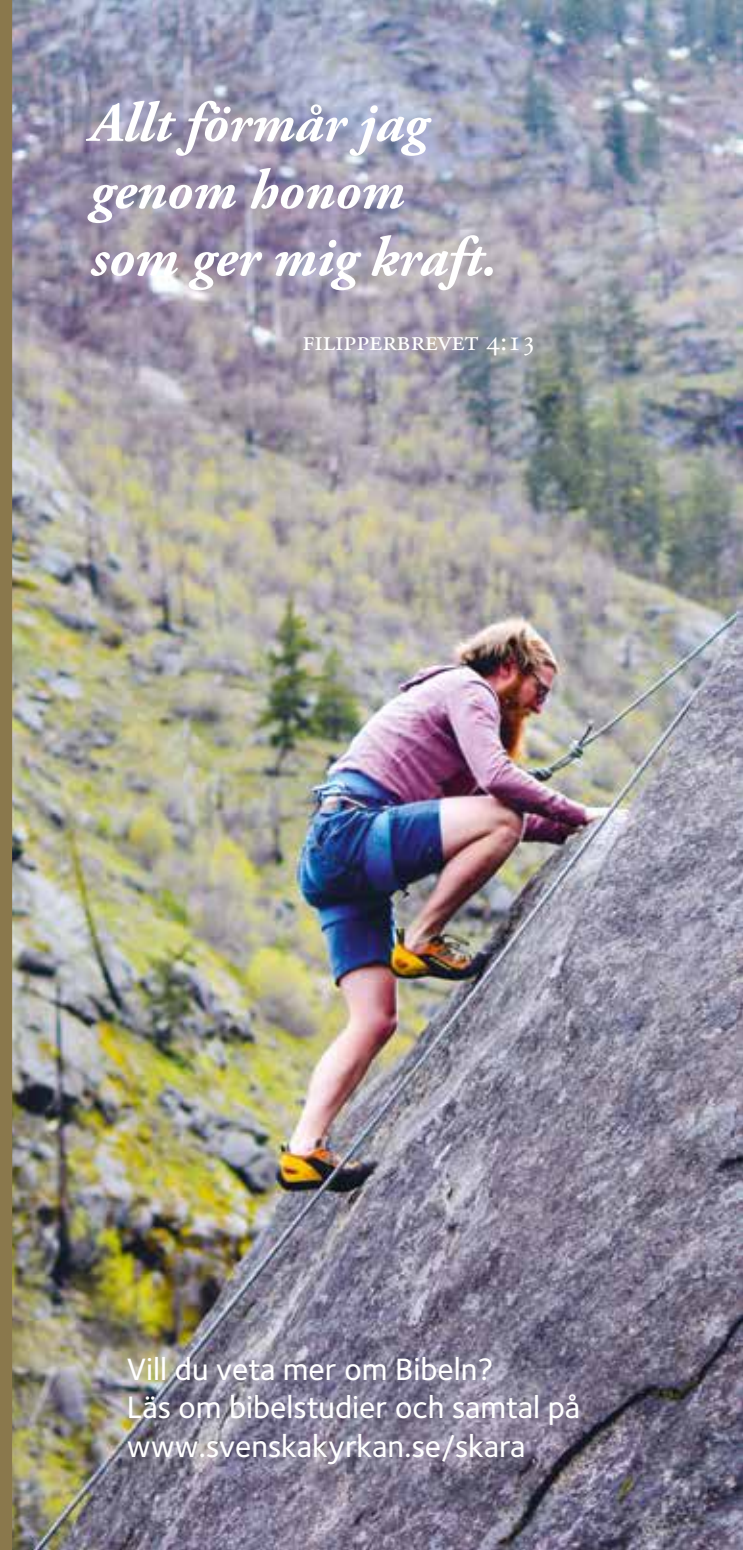
Skara oratoriekör, Skarabygdens symfoniorkester,
Hedvig Eriksson, sopran, Karl-Peter Eriksson, bas.

Dirigent: Reibjörn Carlshamre. Entréavgift: 160 kr/skolung-
dom 80 kr. Förlöp på Ticketmaster från och med 1 oktober.

Vill du veta mer om Bibeln?

Läs om bibelstudier och samtal på

www.svenskakyrkan.se/skara

1517 | 500 ÅR AV
2017 | REFORMATION

I år är det 500 år sedan reformationen inleddes. Den 31 oktober 1517 är det datum då Martin Luther sägs ha spikat upp de berömda 95 teserna på kyrkporten till Slottskyrkan i Wittenberg.

Under hela 2017 har reformationen, som påbörjades då och som fortfarande ständigt pågår, uppmärksammas på olika sätt i Skara pastorat, i Sverige och i den lutherska kyrkan i hela världen.

SÖNDAGEN DEN 8 OKTOBER 18.00

Musik med koppling till reformationsjubiléet

Brasskonsert i Skara domkyrka

(Läs mer i musikprogrammet på sidan 6-7.)

MÅNDAGEN DEN 9 OKTOBER 18.00

Om Martin Luther

Föreläsning av Per Svensson, journalist, senior columnist vid Sydsvenskan och författare.

Entré 60 kronor. Medlemmar i Skara humanistiska förbund samt ungdomar går in gratis.

Föreläsningen avslutas med mingel och tilltugg, kostnad ca 20 kronor.

Mariasalen, Kyrkans hus, Malmgatan 3, Skara

Reformationsjubileum i Skara LÖRDAGEN DEN 28 OKTOBER

Denna lördag blir en dag fylld av gudstjänst, föreläsningar och musik i Skara domkyrka. Välkommen att vara med!

9.30 Inledande gudstjänst under ledning av biskop Åke Bonnier.

10.00 Föredrag om reformationen utifrån ett stiftshistoriskt perspektiv. Markus Hagberg.

11.00 Föredrag med psalmtema. Marie-Louise Beckman.

12.00 Föredrag: "Människor vill vara med i kyrkan". Sofia Lilly Jönsson.

13.00 Musikalen "Luthers ungar". Framförs av barn och ungdomar från Skara stift.

14.00 Föredrag: "Går det att förlåta allt?", Magnus Abrahamsson.

15.00 "Gud gör den gudlöse rättfärdig", föredrag av Erik Aurelius.

16.00 Skarabygdens symfoniorkester framför Mendelsohns symfoni no 5, "Reformationssymfonin".

17.00 Mässa under ledning av domprost Carl Sjögren och med medverkan av några av dagens föreläsare.

I Kyrkans hus denna dag dessutom:

15.00 "Fri att förändra - i samhälle, kultur och kyrka". Kvinnor i Svenska kyrkan bjuder in till bordssamtal och afternoon tea. Du inbjuds att delta i ett samtal som inleds av Anna Rantala Bonnier, politiker, Vibeke Olsson, författare och Judith Fagrell, präst. **Plats:** Mariasalen i Kyrkans hus, Malmgatan 3, avgift 50 kronor för kaffe/te med tillbehör.

TISDAGEN DEN 31 OKTOBER 19.00

Mässa i Skara domkyrka

Biskop Åke Bonnier leder mässan, där bland annat en nyskriven psalm kommer att sjungas, med tema utifrån de teser som biskopen vill "spika upp" inför kommande år.

SÖNDAGEN DEN 12 NOVEMBER 18.00

Musik med koppling till reformationsjubiléet

Orgelkonsert i Skara domkyrka.

(Läs mer i musikprogrammet på sidan 6-7.)

SÖNDAGEN DEN 26 NOVEMBER 18.00

Musik med koppling till reformationsjubiléet

Ein Detusches Requiem med kör och symfoniorkester.

(Läs mer i musikprogrammet på sidan 6-7.)

Stilla dag i allhelgonatid

Ta ett steg åt sidan och bli stilla. Stäng av telefonen och släpp alla måsten för en stund.

Prova en dag i stillhet och tystnad på en plats för vila, stillhet, bön och gemenskap. Ett tillfälle att lyssna inåt.

LÖRDAGEN DEN 4 NOV KL. 9.00–17.00

S:ta Annagården, Ardala

(Vi avslutar med mässa **16.00**)

Kostnad för frukost, lunch och fika 100 kronor, betalas på plats. Anmälan senast 30 oktober till: pernilla.ericson@svenskakyrkan.se, 0511-265 61 ingela.karlen@svenskakyrkan.se, 0511-265 20

Minnesrogudstjänst

5 NOVEMBER 17.30

(fika från **17.00**)

i Skara Domkyrka

En sinnesrogudstjänst
- med en minnesstund för dem som avlidit genom missbruk under det gångna året.

INFORMATION FRÅN KYRKOGRÅRDSFÖRVALTNINGEN

Förändringar av vinterdekorationer

Kyrkogårdsförvaltningen har för avsikt att byta vinterkrans mot liggande granrisbukett (se bild). Erbjudandet kommer vid nyteckning eller omteckning av befintligt avtal. Förändringen innebär att granriset på sikt fasas ut.

Allhelgonahelgen i Skara pastorat

Välkommen att besöka Marie kyrkogård och kapellet fredag och lördag i allhelgonahelgen

Öppet i Marie begravningskapell: **FREDAG 3 NOVEMBER OCH LÖRDAG 4 NOVEMBER 14.00-19.00**

Musik och eftertanke **14.00, 16.00, 18.00**. Kaffeservering i kyrkogårdsförvaltningens hus båda dagarna.

Öppna kyrkor för besök och enskild andakt 3-5 NOVEMBER

Skara domkyrka:

FREDAG 9-18, LÖRDAG-SÖNDAG 9.00-20.00

Bjärklunda kyrka:

FREDAG 14.00-18.00, HELGMÅLSBÖN 18.00

Skallmeja kyrka

FREDAG 14.00-17.00

Händene kyrka

FREDAG 14.00-17.00

Vinköls kyrka

FREDAG 14.00-17.00

Skånings-Åsaka kyrka

FREDAG 14.00-18.00

Norra Vings kyrka

FREDAG 15.00-18.00, LÖRDAG 10.00-16.00

Skärvs kyrka

FREDAG 15.00-18.00, LÖRDAG 10.00-16.00

Varnhems kyrka

FREDAG 15.00-18.00, LÖRDAG 13.00-19.00

Norra Lundby kyrka

FREDAG, LÖRDAG, SÖNDAG 9.00-18.00

Eggby kyrka

FREDAG OCH LÖRDAG 10.00-18.00

Öglunda kyrka

FREDAG OCH LÖRDAG 10.00-18.00

Sång och rörelse i katedralen

- psalmsång för de allra yngsta

Sång med de allra yngsta - i ett rum som erbjuder rymd, akustik och atmosfär utöver det vanliga! På tisdagar är det barnpsalmsång i domkyrkan.

TEXT: ANNA THEANDER

FOTO: ÅSA NYBERG

På tisdagar bjuds föräldrar med små barn in till Skara domkyrka för en stunds sång och rörelse i den stora katedralen. Efteråt fikar man tillsammans.

Inspirationen till barnpsalmsången har hämtats från Vasa församling i Göteborg. Församlingspedagogen Tina Hjortlinder och organisten Åsa Nyberg hörde talas om det och tänkte genast att det kunde vara något för Skara domkyrka.

- Vi började i våras. Då var det föräldrar med små bebisar, men nu har vi höjt åldern lite och välkomnar barn upp till två år. Dels vill vi nå lite fler och dels ville de som gick i våras så gärna komma tillbaka och fortsätta även den här terminen och nu är de ju inte riktigt bebisar längre, berättar Tina Hjortlinder.

Att de väljer att ha sångstunden just i domkyrkan är ingen tillfällighet.

- Vi vill möta barn och föräldrar under lugna former i en miljö som erbjuder rymd, akustik och atmosfär utöver det "vanliga" rummet. Vi tycker att det är viktigt med kontakten mellan barn och vuxen och genom musiken ges möjlighet att skapa både en fysisk och känslomässig kontakt genom beröring, ögonkontakt och rörelser, fortsätter Tina.

Rörelsesånger och ramsor blandas med psalmer och både nya och äldre sånger används. Varje sångstund avslutas med

ljusständning och en liten andakt med lite lugnare sånger, som till exempel ”Gud som haver”.

Här är det högt i tak och tillåtet med rörelse – i en miljö som samtidigt bjuder in till stillhet och vördnad.

- Vi önskar att katedralen ska kännas som ”hemma” och att det inte ska vara främmande att komma in där med sitt barn, utan att familjerna ska känna att det är deras kyrka. Vi hoppas att barnpsalmsången kan bidra lite till det, säger Tina.

Baby psalmsången startade i våras, men från hösten har namnet ändrats till barnpsalmsång och välkomnar barn upp till två års ålder.

Vill du och ditt barn vara med?

Tid: Tisdagar 13.00 (ca 30 minuters sång, därefter fika)

Plats: Skara domkyrka

Pris: 200 kr/10 gånger eller 20 kr/gång

Anmäl dig gärna i förväg till tina.hjortlinger@svenskakyrkan.se, 0511-265 27, eller asa.nyberg@svenskakyrkan.se, 0511-265 14, men det går också bra att bara dyka upp.

Kulturveckan i Skara

Under Kulturveckan i Skara kommun den **14-22 OKTOBER** inbjuds till olika program såsom musik och föredrag i domkyrkan. Detaljerad information hittar du i kommunens kommande folder.

Basar vid kyrkoårets slut

Missionssyfsöreningen ställer traditionellt till med basar. Kyrkkaffe, handarbeten, lotterier, hembakat med mera finns att köpa. Allt för att insamlade medel skall fördelas till välgörande ändamål.

Välkommen till Mariasalen på Domssöndagen den **26 NOVEMBER** från **12.30** och en stund framöver.

Domkyrkans dag 28 oktober

500 år efter Martin Luther – en dag i domkyrkan om evangelisk-luthersk tro och liv. Läs mer om programmet på sidan 8-9.

Välkommen till Skara domkyrka

Domkyrkan är öppen

Dagligen **9.00-18.00**

Fira gudstjänst i domkyrkan

Varje söndag och helgdag högmässa **11.00**

Helgfri onsdag mässa **8.00**

Helgfri torsdag mässa **18.00 (OBS! NY TID!)**

Att kika närmare på kyrkorummet

Ficklampa, små kort i olika färger eller en symbolkorg.

Kyrkopedagogik handlar om att upptäcka kyrkorummet på ett annat sätt än man kanske är van vid.

- Våra kyrkorum är fantastiska. Att använda själva rummet för att låta människor lära sig mer är en otrolig tillgång, säger Pernilla Emanuelsson, pedagog i Varnhem.

TEXT & FOTO; ANNA THEANDER

En "kyrkkikare" kan vara till hjälp när man vill titta närmare på något i kyrkan och "skärma av" övriga intryck, berättar Pernilla Emanuelsson.

I våras examinerades de 20 första eleverna som studerat kyrkopedagogik vid ett universitet i Sverige. Utbildningen hölls i Karlstad och Pernilla Emanuelsson är en av de examinerade.

- Egentligen är det inget nytt, det här med att använda flera sinnen och att själv vara delaktig. Redan när jag studerade till lärare pratade man om situationsbaserat lärande. Men nu har det tagits ett mer samlat grepp kring det vi kallar just kyrkopedagogik och arbetets fram speciella metoder, säger Pernilla.

Hon berättar att modellen och metoderna framförallt hämtat sin inspiration från Tyskland, där man under 30 år utvecklat ett sätt att visa upp kyrkan genom att låta

människor själva vara delaktiga. Pernilla har besökt flera tyska kyrkobyggnader och låtit sig inspireras av kyrkopedagogerna där.

- Det är fascinerande att se hur väl det fungerar på alla möjliga olika grupper. Det kan vara en skolklass, en syförening, konfirmandföräldrar eller en grupp turister. Och det finns så många olika spännande metoder att man kan skraddarsy en "guidning" och utgå från besökaren. Det handlar om att lära genom att göra, eller som det heter på engelska "learning by doing".

För den som är van vid en traditionell guidning där någon står och berättar är det här något helt annat.

- Här handlar det om dialog istället för monolog. Gui-

den, eller ledaren, kan styra varsamt, men framförallt är det deltagarna som blir aktiva genom att själva ta del.

Det kan exempelvis handla om att man får lägga ut små kort där man har frågor eller tankar, eller genom att få leta efter bilder eller symboler och sedan fundera över deras betydelse, eller att upptäcka altartavlan med hjälp av en ficklampa.

- Oavsett vad deltagarna själva har för tro och religion, kanske ingen alls, har alla något att tillföra och bidra med, konstaterar Pernilla som gärna visar klosterkyrkan i Varnhem för både skolklasser, turister och kyrkliga grupper.

- Vi har sedan många år ett fint samarbete med skolan och de här metoderna passar väldigt väl in i undervisningen och i de mål för olika årskurser som står i läroplanen. Samverkan med skolan skulle jag gärna utveckla ännu mer, säger hon.

Pernilla framhåller att nästan alla våra svenska kyrkor är fullspäckade av historia, men att de också inrymmer mycket mer än så.

- Med kyrkopedagogiska metoder kan man guida utifrån

massor av olika teman och ämnen. Historia och religion givetvis, men också konst, arkitektur, matematik, om berättelser och mycket annat. Varje kyrkorum har ju dessutom en djupare dimension.

En kyrkopedagogisk guidning behöver få ta tid.

- Jag tror att vi behöver det. Vi lever i en stressig värld där allt ska gå fort. Oavsett om vi bekänner oss till en tro eller inte så tror jag att vi har ett behov av att stanna upp.

Bilder och symboler används gärna inom kyrkopedagogiken.

Välkommen till SOPPLUNCH

Axvall:

ONSDAGAR 12.00

(udda veckor)

Varnhem:

ONSDAGAR 12.30

(jämna veckor)

SY & STICKA

Stickcafé i Axvall

ONSDAGAR 16.00-18.00

(jämna veckor)

Symöte i Axvall

ONSDAGAR 16.00-18.00

(udda veckor)

*Frågor? Ring
Ing-Mari Andersson,
tfn 0511-265 04.*

Taizéandakt i Axvalls församlingshem

25 oktober och 22 november 17.30

Efter andakten äter vi middag tillsammans (självkostnadspris).

Varnhems klosterkafé

har öppet t.o.m 30 SEPTEMBER

11.00-17.00 Välkomna!

Ardala har fått en klockstapel

Nu kan kyrkklockorna kalla till gudstjänst i Ardala. Det är S:ta Annagården som fått en klockstapel, där både klockan och själva stapeln har sin egen historia.

TEXT: SVEN-ERIK FALK

FOTO: SÖREN EKLUND

Kyrkklockans klämtande är en gammal kristen tradition. Nu kan klockeringen ljuda över Ardala.

I Sverige är vi vana vid att kyrkan har ett torn där klockorna ringer så det hörs över bygden. Men vad gör man om kyrkan inte har ett torn? Då kan man bygga en klockstapel, och därmed knyta an till en mycket gammal tradition. Medeltidens kyrkor var nämligen i regel tornlösa, och kyrkklockorna hängde ofta i en separat konstruktion.

Det är den traditionen som Ardala nu följer. Ända sedan S:ta Annagården byggdes 1987 har det då och då funnits tankar på att det borde finnas kyrkklockor som ringer.

– I fjol blev frågan riktigt aktuell då den togs upp av fastighetsutskottet i pastoratet. Församlingsrådet var naturligtvis positivt, berättar rådets ordförande Sören Eklund. Att skaffa en kyrkklocka brukar vara ett stort företag. Men Skara pastorat hade tur och fick tips om en klocka utanför Söderhamn.

– Den hade suttit i en klockstapel som ruttnat. Efter lite förhandlingar fick vi köpa klockan och mekaniken för ring-

ning, berättar pastoratets fastighetschef Erik Tornstierna.

Den nya klockstapeln har ritats av Göran Lann i Varnhem och byggts av ett antal lokala företag. Det är av en modell som kan sägas vara en förenklad variant av ett klocktorn. Ringningen sker med elektrisk motor och styrs från stora salen i S:ta Annagården.

Själva klockan har några år på nacken. På den finns en inskription där man kan läsa texten: ”Kom låt oss tillbedja” (Psaltaren 95:6) Klockstapeln invigs den 8 oktober. Sedan kommer klockan att ringa i samband med gudstjänster. Utöver söndagar så innebär det att ringning också kommer att ske i samband med begravningar eller andra kyrkliga handlingar.

Erik Tornstierna är glad över detta tillskott.

– Det är fantastiskt roligt att fått var med om att bygga klockstapeln, och på detta sätt kunnat medverka till att förstärka känslan av församlingscentrum i Ardala, säger han.

I november stängs Synnerby kyrka

Ett stort och svårt beslut är taget: Synnerby kyrka stängs den 1 november.

Skadorna på kyrkan är så omfattande att kostnaderna för att åtgärda dem inte står i proportion till den framtida användningen.

Synnerby kyrkas framtid har diskuterats under flera år. Flera alternativ har utretts och framtida satsningar diskuterats. I våras bjöds alla boende in till ett möte och där var önskemålet från allmänheten tydligt: högst på prioriteringslistan, när nu läget är som det är, står kyrkogården och dess säkerhet. Det handlar om att undvika att inte tornet, eller delar av det, faller ner på besökare.

Kyrkan har sättnings-skador och är mögelskadad, något som beror på bristfälligt underarbete redan när kyrkan byggdes för drygt 100 år sedan. Miljön är inte hälsosam att vistas i och att åtgärda

problemen skulle innebära så höga kostnader att det inte är rimligt i förhållande till användandet av kyrkan. Man skulle behöva åtgärda fuktproblem, räta upp tornet och byta ut två oljepannor.

Efter kyrkorådets beslut om att stänga kyrkan för gott har en avvecklingsplan utarbetats. Den innebär att det inte går att boka dop, vigsel eller begravning i kyrkan efter 1 november. Gravsättning kommer dock även fortsättningsvis att ske på kyrkogården.

Kyrkans inventarier kommer att tas om hand enligt föreskrivna regler och i inventarieböckerna noteras givetvis noggrant att de tillhört Synnerby kyrka.

Skara pastorat ansvarar för löpande underhåll på kyrkan, så att tak och fönster håller tätt, men utöver det kommer inget underhåll att utföras.

Kyrkan kommer att stå kvar som landmärke och kyrkomiljö, och troligen kommer byggnaden, liksom många andra kyrkor i landet, på sikt att överlämnas till Trossamfundet Svenska kyrkan på nationell nivå.

Den sista offentliga samlingen i kyrkan blir vid julspelet på trettondedag jul.

PYSSELKVÄLL i S:ta Annagården

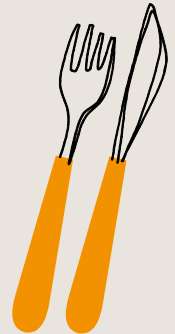
MÅNDAGEN DEN 27 NOVEMBER 18.00-20.00

Vi träffas för att pyssla, baka, fika och trivas tillsammans! Välkommen!

KVÄLLSMAT i S:ta Annagården

26 OKTOBER 18.00-19.30

Kostnad för maten är 25 kr för vuxna. Barn äter gratis. Efter kvällsmaten erbjuds en stunds aktiviteter.

Några frågor till...

Åsa Wikman, diakon i Skara pastorat, med anledning av Diakonins månad som infaller i september varje år.

Vad är Diakonins månad?

- Diakoni pågår ju året runt, det är kyrkans sociala arbete och något som alla kristna gemensamt har ansvar för. Men en månad per år så har Sveriges Kristna Råd gemensamt bestämt att diakonin särskilt ska uppmärksammas. Det finns ett tema som församlingarna kan använda.

Varför behövs den?

- Mycket av det som görs inom diakonin är inte sådant någon pratar högt om. Att syföreningarna samlar in massor med pengar varje år till nödställda både i vårt land och andra länder och att många kokar soppa, fixar fika och skjutsar äldre och invandrare till gudstjänst är det många som inte vet. Få vill berätta för grannen att jag går på samtal hos en diakon, eller att jag fick hjälp med en matkasse förra månaden.

Åsa Wikman.

I år gjordes en diakonikalender för att uppmärksamma Diakonins månad och tipsa om enkla, goda handlingar i vardagen.

Därför behövs diakonins månad för att uppmärksamma allt det goda som görs inom diakoni i församlingen.

Har det gjorts något särskilt i Skara pastorat för att uppmärksamma den här månaden?

- Varje år försöker vi i Skara pastorat göra något särskilt för att uppmärksamma diakonin under september månad. I år gjorde vi en diakonikalender, där varje dag berättar något om vad som görs inom diakonin i pastoratet och något enkelt som du kan göra - le mot kassörskan i affären till exempel. Den 22 september hade vi modevisning "Tout le Monde" där kvinnor med ursprung från andra länder visade kläder från sina hemländer och höstens mode från Ziz och Ingrid's i Skara. Inträdet kostade 100 kronor och pengarna går till matkassar åt behövande i Skara. 24 september firade vi diakonins söndag i hela pastoratet. Gudstjänsterna präglades av temat "Se på myrorna på marken" och diakonerna predikade.

MUSIK HAR ALLTID varit något fångslande för mig. Det är det internationella språket, anser jag. Alla kan njuta av en fin låt oavsett vilket språk man har. Detta insåg jag bättre när jag kom till Sverige. Jag började sjunga på svenska med Brynolfskören när jag bara förstod 20-30 procent av texterna. Trots det njöt jag varje gång jag sjöng med kören. På samma sätt påstår mina svenska vänner att de tycker det är så behagligt när jag sjunger på mitt språk.

JAG TYCKER ATT ingen kan leva utan musik. Man får inte glömma att alla känner musik i livet på något sätt. Det spelar ingen roll för en mamma som småsjunger för sin bebis eller en man som nynnar en melodi medan han lagar mat, om de inte känner igen Rossini eller Beethoven, Justin Bieber eller Adele.

GIVETVIS HAR JAG också levt med musik under hela mitt liv. Jag är alltid på humör för att lyssna eller spela musik och vill verkligen höra musik oavsett om jag är glad eller ledsen. Det är något lugnande för mig. Jag spelar gitarr och sjunger på mitt eget språk, det vill säga persiska. I Iran har kvinnor inte fått lov att sjunga sedan den islamiska revolutionen som skedde 1979. I Iran avgör ditt kön om du får göra något du önskar. Som kvinna blir du mycket begränsad. Alla iranska sångare var tvungna att flytta från Iran efter revolutionen. Nu bor de flesta i Amerika bara för att de vill sjunga.

I SVERIGE FICK JAG UPPLEVA att få sjunga inför människor. Det var underbart för mig första gången jag sjöng med Brynolfskören i Skara domkyrka på första advent 2013. Jag stod där framme i kyrkan och sjöng för folk. Det var som en dröm. Trots att jag var tvungen att koncentrera mig på texterna gladde jag mig så mycket. Jag kommer aldrig glömma den speciella dagen. ”Till sist sjöng jag för folk. Nu kan jag sjunga utanför mitt hus och tyvärr utanför mitt land” tänkte jag för mig själv då.

Aghigh Karimi bor i Axvall och är aktiv medlem i Skara domkyrkoförsamling. Aghigh har en juridik-utbildning från Teheran i Iran. Nu jobbar hon på Valleskolan och tänker utbilda sig till lärare.

AGHIGH KARIMI

kontakt

Svenska kyrkan i Skara

Malmgatan 3A, 532 31 Skara
skara.pastorat@svenskakyrkan.se

Expeditionen Kyrkans Hus

Besöksadress: Malmgatan 3B, Skara
Telefon: 0511-265 00
skara.pastorat@svenskakyrkan.se
Helgfri måndag-fredag kl. 10-12

Kyrkogårdsförvaltningen

Telefon 0511-265 40, Fax 0511-108 83
skara.kgf@svenskakyrkan.se
Postadress: Malmgatan 3A, 532 31 Skara

Kyrkogårdsförvaltningens expedition:

Marie kyrkogård, Axvallagatan,
532 37 Skara
Helgfri måndag-fredag kl. 8.00-12.00

Helgpräst

Du kan nå pastoratets helgpräst dagtid lördagar och söndagar på tfn 265 08. Vid storhelger når du helgpräst via tfn 265 00. Övriga tider hänvisas till jourhavande präst via 112. Mer information och telefonnummer till anställda hittar du på www.svenskakyrkan.se/skara

KYRKORNA BERÄTTAR

Hästehufvuds gåvor pryder kyrkorna

I Skara domkyrka ligger ett flertal intressanta personer begravda. Några är idag väl ihågkomna, andra inte – även om de i sin samtid var både makthavare och kändisar. Säger man Anders Eriksson Hästehufvud, så vet nog inte så många vem han var, men under sin livstid var han mycket framgångsrik och en del av sina intjänade rikedomar använde han till att skänka föremål till kyrkor.

TEXT: MARKUS HAGBERG

FOTO: ANNA THEANDER

Anders Eriksson föddes 1577 och var prästson från Bolstad i Dalsland. Efter studier i Uppsala gick han in i statsförvaltningen. Åren 1606-11 var han fogde, först i Skänings, sedan i Gudhems härad. Det var dock som krigare som han blev framgångsrik. Under Kalmarkriget (mot Danmark) tog han värvning 1611, och året efter blev han ryttmästare vid Västgöta rytteri. Parallellt med kriget mot Danmark utkämpade Sverige ett krig mot Ryssland. Till detta kom Anders Eriksson 1614 för att delta i beläringen av Novgorod. Nu började hans avancemang. Efter att ha varit kommandant i Narva blev han ståthållare på fästningen Ivangorod. Han adlades av Gustaf II Adolf, och då tog han namnet Hästehufvud. Det finns olika skrönor kopplade till det ovanliga namnet, men mest sannolikt är det taget från Hästfjorden i Dalsland.

Efter kriget följde några år av fred innan det var dags för krig igen, nu mot Polen. Från 1621 var Hästehufvud ståthållare över Mitau i det dåtida Kurland. Några år senare hade krigsföretagen flyttats söderut. Han utnämndes nu till viceamiral under Carl Carlsson Gyllenhielm, därefter till guvernör över Braunsberg och Ermelands stift, och slutligen till guvernör över Marienburg – en gång säte för Tyska Orden. 1628 ”peakade” Hästehufvuds karriär och han blev guvernör i Riga.

I Skara domkyrka, innanför den södra porten, finns Hästehufvuds gravhäll.

Efter sin tjänstgöring utomlands kom Hästehufvud att bosätta sig på godset Härlingstorp i Norra Vings socken, som han kommit i besittning av genom sitt äktenskap med Agneta Ållonsköld, vars far ägde Härlingstorp. Efter Agnetas död gifte Hästehufvud om sig med Brita Kafle. I första äktenskapet föddes en dotter som dog tidigt, och det andra äktenskapet var barnlöst. Ätten Hästehufvud utlocknade således när Anders Eriksson Hästehufvud själv dog 1657.

Med tiden hade Hästehufvud blivit mycket rik. En del av sin förmögenhet lade han på gåvor till kyrkor, framför allt Skara domkyrka men också Norra Ving och indirekt Stenum. Skara domkyrkas mycket vackra altartavla är skänkt av Hästehufvuds andra hustru Brita 1663. Den såldes senare till Saleby kyrka men kom åter vid renoveringen på 1940-talet. Hästehufvud har också skänkt domkyrkans stora dopfat och vinkanna. Andra inventarier kopplade till Hästehufvud är hans stora gravhäll och epitafium.

Anders Eriksson Hästehufvud var en kyrkans välgörare och i sin samtid en betydande man, krönt med många ärans lagrar. Väl vore om dessa få rader något kunde skingra de glömskans dimmor som omgärdar honom.